

ня народних депутатів). Наразі ключовою проблемою для більшості будівельних і девелоперських компаній є залучення коштів і тому, для того, щоб продовжувати розвиватися, їм доведеться шукати нові можливості й джерела для фінансування розвитку своїх проектів. Тому перспективно буде досліджувати шляхи залучення коштів для будівельних проектів.

Література

1. **Новіков С.** Основна причина високого рівня цін на ринку житла// Економічна правда. – 2008. – 15/07.
2. **Василєв Д.** Криза на ринку житла не вплине на ціни: Незалежне інтернет-видання Ринок. BIZ. – 2008. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.rynok.biz>.
3. **Коновалов Д.** Ринок житла в Україні: невдоволені всі: Інтернет-видання ForPost. – 07/2008. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.4post.com.ua/economics>.
4. **Основні показники будівництва:** за даними Статистичної інформації на 2008 р./ Держ. ком. статистики України. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. **Ринок нерухомості:** Посібник/ В.І. Павлов, А.М. Асаул, І.І. Пилипенко, Н.В. Павліха, І.В. Кривов'язюк. – К.: Вид-во "Кондор", 2006. – 336 с.
6. **Василенко І.Ю.** Я посередник. – Севастополь: Біблекс, 2004. – 125 с.
7. **Думенко В.** Курс ризелтера агентства нерухомості. – К.: Основа, 2006. – 160 с.

УДК 658.589

*Доц. О.О. Маслак, канд. екон. наук; асист. В.Й. Жежуха –
НУ "Львівська політехніка"*

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНУ АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

З позиції системного підходу розглянуто та класифіковано чинники внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, які впливають на його інноваційну активність.

Ключові слова: внутрішнє середовище, зовнішнє середовище, інновації, інноваційна активність, підприємство, чинники.

Assoc. prof. O.O. Maslak; assist. W.Y. Zezukha – NU "L'vivs'ka Politekhnik"

Factors of influence on innovative activity of enterprises

In the article from position of approach of the systems we considered and classified the factors of internal and external environment of enterprise, which influence on its innovative activity.

Keywords: internal environment, external environment, innovations, innovative activity, enterprise, factors.

Актуальність проблеми та її зв'язок з важливими науково-практичними завданнями. В умовах становлення ринкової економіки в Україні перед вітчизняними підприємствами постала нагальна проблема активізації інноваційної діяльності, що спричинена як специфікою сучасного стану української економіки, так і низкою ресурсних обмежень, які впливають із ви-
мог до перспективної динаміки економічного розвитку.

Підвищення ефективності промислового виробництва в умовах теперішнього стану економіки є однією з найважливіших проблем. Тому можемо стверджувати, що в Україні назріла нагальна проблема реальної оцінки чинників, які впливають на інноваційну активність підприємств. Огляд літера-

турних джерел дає підстави стверджувати, що на сьогодні практично відсутня конкретна система класифікації чисельних чинників, які впливають на інноваційну активність підприємств, а отже – відсутні відповідні характеристики цього процесу. Тому ця проблема є актуальною та потребує подальших досліджень у цьому напрямку.

Аналіз останніх наукових досліджень з досліджуваної проблеми та визначення питань, що не вирішені. Проблемним питанням виділення чинників, які впливають на інноваційну активність підприємств, присвячені праці таких вітчизняних та іноземних науковців, як О. Амоша, І. Герчикова, В. Гейць, О. Кузьмін, В. Семиноженко, Р. Фатхутдинов, П. Щедровицький та багатьох інших. У працях цих авторів розкрито сутність поняття "чинник", виділено чинники, які стимулюють та стримують інноваційну активність підприємств, здійснено оцінювання значущості таких чинників тощо. Однак, ціла низка проблемних моментів до сьогодні не знайшла свого вирішення. Так, відсутня чітка класифікація таких чинників. Вони, як правило, виділяються з точки зору ситуаційного підходу, натомість, доцільно розглядати такі фактори і з позиції системного підходу.

Мета роботи. З позиції системного підходу розглянути та класифікувати чинники, які впливають на інноваційну активність підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. Новий тлумачний словник української мови [7, с. 766] визначає фактори як умови, рушійні сили, причини будь-якого процесу, що визначають його характер або одну з його основних рис. Згідно з таким тлумаченням, під факторами впливу на інноваційну активність підприємств доцільно розуміти умови, рушійні сили, завдяки яким виникають, створюються і впроваджуються інновації на підприємстві.

Оскільки "автором" будь-якої інновації є людина, тому людський чинник є визначальним у процесі виникнення інновацій на підприємствах. Особа, яка є автором інновацій, може належати як до внутрішнього середовища організації (наприклад, працівник, власник або співвласник, інвестор тощо), так і бути складовою зовнішнього середовища підприємства (наприклад, працівник підприємств-конкурента, незалежного науково-дослідного інституту тощо).

Огляд літературних джерел [1-6; 8] дає змогу поділити усі чинники впливу на інноваційну активність підприємств за ознакою середовища впливу на дві групи: чинники, які діють в межах підприємства (внутрішні змінні), які в теорії менеджменту називають чинниками внутрішнього середовища, та чинники, які діють поза підприємством (зовнішні змінні), які називають чинниками зовнішнього середовища [4, с. 32]. Таким чином, з огляду на це, можемо виділяти внутрішні та зовнішні чинники впливу на інноваційну активність підприємств (рис. 1).

У перспективі подальших досліджень з метою поглибленого аналізу доцільно чинники зовнішнього середовища підрозділяти на дві групи: прямої дії (які безпосередньо впливають на діяльність організації та залежать від цієї діяльності) та непрямой дії (які впливають не безпосередньо, а через певні механізми та взаємовідносини) [4, с. 32].

Рис. 1. Чинники впливу на інноваційну активність підприємств

До внутрішніх чинників впливу на інноваційну активність підприємств можна віднести усі ті внутрішні змінні, які мотивують працівників підприємств до створення інновацій. Такі чинники насамперед залежать від особливостей підприємств, працівників, індивідуальних умов праці (суспільні та матеріальні), а також від стратегії та структури підприємства (правові, організаційні та стратегічні). Такі чинники можуть бути як індивідуальними, так і груповими. Перші стосуються окремих працівників, а другі – колективу працівників на різних щаблях організаційної структури підприємства.

Першою групою чинників впливу на інноваційну активність підприємств є група суспільних чинників, до яких можемо віднести особистісні характеристики працівників та підприємців, а також міжособистісні відносини. Головними ознаками, що характеризують особистісний чинник працівників підприємства, є: освіта та знання, креативність, амбіції, наявність спільних інтересів, вміння працювати в колективі, правильне самоорганізування тощо. Такі ознаки, як і зазначений чинник, мають індивідуальний характер, показником оцінювання якого є, насамперед, ефективність праці даного працівника та колективу, в якому він працює.

Особистісні чинники підприємців залежать від їх освіти та знань, досвіду роботи, здатності ризикувати, креативності, відкритості на інновації, амбіцій тощо. Показником оцінювання даної ознаки є фінансово-економічні результати підприємства, а також оцінювання умов та організування праці, що здійснюється самими працівниками підприємства.

Міжособистісні відносини відіграють важливу роль як чинник впливу на інноваційну активність підприємств, оскільки дають змогу максимально ефективно використовувати індивідуальні можливості працівників.

До матеріальних чинників впливу на інноваційну активність підприємств можемо віднести фізичні умови праці та матеріальну вартість результатів індивідуальної праці працівників. Своєю чергою, до показників оцінювання фізичних умов праці можемо віднести обсяг фінансових ресурсів, стан техніки та технології на підприємстві та кількість науково-дослідних лабораторій. Головними показниками оцінювання цього чинника у європейських країнах є розмір внутрішніх витрат підприємства на дослідження та роз-

роблення, а також частка цих витрат у загальному розмірі інвестицій підприємства [3, с. 110]. Показниками оцінювання матеріальної вартості результатів праці працівників є розмір матеріальної і нематеріальної винагороди за працю (заробітна плата, премії, надбавки тощо).

До чинників, що пов'язані зі стратегією та структурою підприємства, пропонуємо відносити правові, організаційні та стратегічні чинники. Такий набір чинників можемо визначити як універсальний, що характерний будь-яким підприємствам незалежно від їх місцезнаходження (регіон, держава, материк). Однак залежно від місця розташування підприємства вплив окремих чинників може змінюватись.

Виділення зовнішніх чинників впливу на інноваційну активність підприємств дає змогу оцінити їхній вплив на інноваційну політику підприємства. Огляд літературних джерел [2, 4-5] дає підстави стверджувати про існування різноманітних класифікацій факторів зовнішнього середовища. Ми запропонували виділяти три групи факторів зовнішнього середовища, які визначають інноваційну активність підприємств: суспільство, економічна політика та ринок (див. рис. 1).

Суспільство як чинник впливу на інноваційну активність підприємств відіграє дуже важливу роль, яка проявляється в рівні економічного розвитку держави, відкритості на зміни, ефективному організуванні та заохоченні суспільства до інноваційних змін, які є визначальною умовою розвитку підприємств [9, с. 17]. З огляду на це, у цій площині ми виділили дві групи чинників: суспільні та культурні. Суспільні чинники знаходять своє відображення в динаміці розвитку сфери досліджень та розробок, а також в розвитку освіти. Торги, виставки, семінари, а також наукові конференції також є суспільною ініціативою, яка може стимулювати підприємства до інноваційної діяльності. Культурні чинники тісно пов'язані з історією окремих держав.

Наступним важливим фактором впливу на інноваційну активність підприємств є економічна політика держави, в межах якої можемо виділити економічні, політичні, правові та екологічні чинники. Економічні чинники визначаються розміром витрат державного бюджету на дослідження та розроблення, фінансовими показниками держави, рівнем розвитку економіки, станом платіжного балансу у сфері техніки та технологій, прямими іноземними інвестиціями тощо. Економічні чинники мають чи не найбільший вплив на інноваційні процеси держави.

Політичні чинники впливу на інноваційну активність підприємств охоплюють насамперед податкову політику держави, а також політику уряду у сфері інновацій. Правові чинники визначаються правовою системою та нормами права, що стосуються інновацій, і враховують зміни в податковому законодавстві, нормативно-правові акти у сфері інтелектуальної власності, зовнішньої торгівлі тощо. Специфікою політичних чинників є те, що вони охоплюють як норми національного законодавства, так і міжнародного.

Важливою групою чинників впливу на інноваційну активність підприємств є екологічні чинники, увага щодо яких постійно зростає у веденні інноваційної політики держави та підприємств.

Останнім з виділених чинників впливу на інноваційну активність підприємств є ринок, в межах якого виділено інфраструктура ринку. Вона формується через очікування інновацій з боку клієнтів, співпрацю підприємства зі споживачами, покупцями, посередниками чи постачальниками, рівень інноваційності конкуренції [6, с. 263]. Підприємства, оцінюючи власні можливості та визначаючи цілі подальшої діяльності, враховують як власні можливості, так і ринкову ситуацію. Тому чинник інфраструктури ринку потрібно завжди брати до уваги у разі визначення стратегії та цілей підприємства.

Важливу роль в інноваційній діяльності підприємств відіграє їх співпраця з органами державної влади на місцях (обласними та районними державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування), вищими навчальними закладами, а також науково-дослідними установами, які також можна віднести до інфраструктури ринку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що на основі вивчення літературних джерел виділено та класифіковано фактори впливу на інноваційну активність підприємств з точки зору системного підходу. Подальші дослідження у цьому напрямку необхідно здійснювати через оцінювання вказаних чинників для кожного підприємства, а також врахування такої оцінки для розроблення інноваційної стратегії підприємства та установлення відповідних цілей.

Література

1. **Амоша А.** Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення// Економіст. – 2005, № 6. – С. 28-32.
2. **Герчикова И.Н.** Менеджмент. – М.: ЮНИТИ, 1995-480 с.
3. **Жежуха В.Й., Михайлюк Л.В.** Чинники стримування інноваційної активності підприємств машинобудування// Інноваційний розвиток економіки і фінансів України в умовах глобалізації: Зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф., 22-24 травня. – Хмельницький: Хмельницький екон. унет. – С. 109-110.
4. **Кузьмін О.Є., Мельник О.Г.** Теоретичні та прикладні засади менеджменту: Навч. пос. – 2-е вид. доп. і перероб. – Львів: НУ "Львівська політехніка", "Інтелект-Захід", 2003. – 352 с.
5. **Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф.** Основы менеджмента: Пер. с англ. – М.: Дело, 1992. – 702 с.
6. **Маслак О.О., Жежуха В.Й., Григоренко О.В.** Основні проблеми інноваційної діяльності промислових підприємств регіону// Регіональна економіка. – 2008, № 2 (48). – С. 261-269.
7. **Новий тлумачний словник української мови**/ Укл.: В. Яремко, О. Сліпушко. – К.: "Аконіт", 2001. – 864 с.
8. **Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: В 3 т, т. 2: Інноваційно-технологічний розвиток економіки/ За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка.** – К.: Фенікс, 2007. – 564 с.
9. **Sosnowska A., Poznańska K., Łobejko S., Brdulak J., Chinowska K.** Systemy wspierania innowacji i transferu technologii w krajach Unii Europejskiej i w Polsce// Poradnik przedsiębiorcy. – Warszawa, 2003. – S. 15-25.
10. **Фатхутдинов Р.А.** Инновационный менеджмент: Учеб. для вузов: 5-е изд. – СПб.: Питер, 2005. – 448 с.
11. **Щедровицкий П.** Инновационная модель регионального планирования// Эксперт-Урал. – 2004, № 11 (138). – С. 25-39.